
NIEUWSBRIEF UNIVERSITEITSGESCHIEDENIS
LETTRE D'INFORMATION SUR L'HISTOIRE DES UNIVERSITÉS

Werkgroep Universiteitsgeschiedenis
◆
Studium generale
Contactgroep Universiteitsgeschiedenis
Groupe de contact pour l'histoire des universités

Halfjaarlijks bulletin
9de jaargang

2003 | 2

Deux fois par an
9e année

Colofon

Redactie: Ad Tervoort en Marc Nelissen

Tekstverwerking: Els Scheers

Kopij richten aan de redactieadressen in Nederland of België.

Werkgroep Universiteitsgeschiedenis

Redactieadres: Ad Tervoort, Vrije Universiteit, Dienst Communicatie, Historische Commissie, De Boelelaan 1091 (gebouw BelleVue; kamer 1H-67), 1081 HV Amsterdam, tel: +31(0)20.444.56.43, fax: +31(0)20.444.56.55, e-mail: al.tervoort@dienst.vu.nl / al.tervoort@let.vu.nl; *Secretariaat Werkgroep:* Jan Brabers, Faculteit der Letteren KUN, Erasmusplein 1 (k 10.24), Postbus 9103, 6500 HD Nijmegen, tel +31 (0)24.361.10.67, e-mail: j.braber@let.kun.nl

Het lidmaatschap geeft recht op de *Nieuwsbrief*, korting op publicaties van de Werkgroep en voorrechten bij de overige activiteiten van de Werkgroep. Contributie binnenland: € 18,15; studenten € 9,07. Betalingen van Nederlandse leden dienen te geschieden op gironummer 6845444 ten name van de Stichting Batavia Academica. Betalingen vanuit het buitenland mogen geen kosten voor de Werkgroep met zich meebrengen. Bij buitenlandse betalingen moet het volgende nummer worden vermeld: IBAN: NL20PSTB0006845444.

Nederlandse leden die ook wensen te worden uitgenodigd voor de vergaderingen van het Belgische Studium generale, dienen dit kenbaar te maken aan het Belgische secretariaat.

Studium generale

Contactgroep Universiteitsgeschiedenis

Groupe de contact pour l'histoire des universités

Redactieadres / Rédaction:

Marc Nelissen, Universiteitsarchief K.U.Leuven, Mgr. Ladeuzeplein 21, B-3000 Leuven, tel: +32(0)16.32.46.32, fax: +32(0)16.32.47.09, e-mail: marc.nelissen@bib.kuleuven.ac.be

Secretariaat Contactgroep / Secrétariat du Groupe:

Anuschka De Coster, Vakgroep Nieuwe Geschiedenis, Universiteit Gent, Blandijnberg 2, 9000 Gent, tel. +32 (0)9.264.41.00, fax +32 (0)9.264.41.75, e-mail: Anuschka.DeCoster@rug.ac.be

Het lidmaatschap geeft recht op de *Nieuwsbrief* en uitnodigingen voor de vergaderingen. Contributie: 11 €. Betalingen op rekeningnummer 001-2569819-74 van de Fortis Bank Belgium, ten name van Studium generale. Contactgroep Universiteitsgeschiedenis. Voor betalingen vanuit het buitenland (met SWIFT code GEBABEBB) bedraagt het lidmaatschap 22 € (wegens bankkosten).

Les membres recevront la *Lettre d'information* et seront invités aux réunions.

Cotisation 11 €, à virer au compte Fortis Bank Belgium 001-2569819-74 de Studium generale. Groupe de contact pour l'histoire des universités. Pour les paiements de l'extérieur (avec code SWIFT GEBABEBB) la cotisation s'élève à 22 € (à cause de frais bancaires).

ISSN 1383-794X

De *Nieuwsbrief* kan ook in elektronische vorm geraadpleegd worden via het World Wide Web: <http://www.kuleuven.ac.be/archief/ugindex.htm>

Bijdragen / Contributions

Go English? What language for higher education in 21st century Europe?

Second University Foundation Ethical Forum

Brussel, 16 October 2003

Hilde de Ridder-Symoens

De Universitaire Stichting heeft als doelstelling de contacten tussen de verschillende universiteiten van ons land te bevorderen. Sinds vorig jaar organiseert zij jaarlijks een "Ethical Forum" waarbij academici van gans ons land reflecteren en standpunten uitwisselen over belangrijke uitdagingen waarmee ze geconfronteerd worden in hun activiteit van onderzoeker, professor of dienstverlener aan de maatschappij.

Een eerste bijeenkomst, in oktober 2002, had betrekking op de uitdagingen bij de massale overgang van gedrukte informatiebronnen naar elektronische vorm. Tijdens de tweede editie, die plaats vond op donderdag 16 oktober 2003, werd er gediscussieerd over fundamentele vragen die het gebruik van de moedertaal of het Engels in het hoger onderwijs, zowel in België als in Europa, met zich meebrengt.

Specialisten openden het debat door de huidige situatie en de belangrijkste trends doorheen Europa samen te vatten, door parallellen neer te zetten met het overwicht van het Latijn in het ancien régime en dat van het Engels in Indië, door over hun ervaringen te rapporteren en hun standpunten weer te geven.

Een eensluidend antwoord op de open vraag *Go English?* is na afloop van het forum zeker niet gegeven en dat was ook niet de bedoeling van de bijeenkomst. Wel waren er enkele opvattingen die boven bleven drijven zoals:

- Engels is de lingua franca van de internationale academische wereld. Alhoewel andere internationale talen als Frans, Duits en Spaans in bepaalde regio's belangrijk blijven moeten ze op wereldvlak willens nillens het veld ruimen voor Engels. Dit belet niet dat meertaligheid wenselijk blijft zowel op het professionele als het persoonlijke vlak.

- Universitair hoger onderwijs in de bachelorfase moet in de moedertaal gebeuren; Engels kan selectief gebruikt worden in de masterfase. In de derde cyclus moet de keuze van de onderwijstaal vrij gelaten worden. Dit is essentieel m.b.t. internationalisering van onderwijs en onderzoek.

- Wel moeten de instellingen voor hoger onderwijs waken over de kwaliteit van het Engels waarin non-native speakers doceren. Ook moeten er garanties zijn dat alle studenten de colleges op taalgebied kunnen volgen.

- Onderwijs is geen marktproduct en taal is meer dan een 'technisch' communicatiemiddel; het is een basiselement van cultuur en van nationale identiteit. Daarom moet er zorgvuldig mee omgegaan worden en moet er over gewaakt worden dat volkstalen niet verschromen omdat er niet meer op academisch niveau in wordt onderwezen en gepubliceerd.

- Buitenlandse studenten hebben er alle baat bij om - ook als het verstrekte onderwijs in het Engels gebeurt - de taal van het gastland te leren omdat dit de enige mogelijkheid is om sociaal geïntegreerd te worden en voeling te krijgen met de cultuur van het gastland.

Programma:

Jacques Willems (former rector of the Universiteit Gent, Chairman of the University Foundation),
Introduction

Hilde De Ridder-Symoens (professor at the history department of the Universiteit Gent), *From Latin to the vernaculars. The language of higher education from 12th to 19th century Europe*

Roland Breton (professor emeritus at the Department of Human Geography, Université de Paris VIII),
English above the vernaculars. The language of higher education in contemporary India

Bernd Wächter (executive director of the Academic Cooperation Association, Brussels, co-author of
English-Taught Degree Programmes in European Higher Education 2002), *Hovering English? The language of higher education in today's European Union*

Anita Lehtikoinen (Counsellor for Education, Finnish Ministry of Education, Helsinki), *Ubiquitous English? The extreme case of Finland*

Lies Sercu (professor at the linguistics department of the Katholieke Universiteit Leuven), *English as the medium of instruction in Master's programmes: aptitudes and attitudes*

Herman Deroo (chairman of the working group 'Taal in onderwijs en wetenschap' of the Comité van de Academie voor Wetenschappen en Techniek, past president of the Koninklijke Vlaamse Ingenieursvereniging), *Mother tongue and lingua franca: necessity and limits*

Marc Wilmet (professor at the linguistics department of the Université Libre de Bruxelles, chairman of the Conseil supérieur de la langue française), *Unification linguistique ou uniformisation de la pensée?*

Jacques Dreze (professor emeritus at the Université catholique de Louvain, founder of the Centre for Econometrics and Operational Research (CORE), initiator (in 1966) of Belgium's first degree programme taught in English), *Must every economist be taught in English?*

General discussion

Conclusions by Philippe Van Parijs, professor of economic and social ethics at the Université catholique de Louvain, co-ordinator of the Ethical Forum

Sommige voordrachten zijn te raadplegen op www.universitairerestichting.be. De tekst van Hilde De Ridder-Symoens volgt hierna:

From Latin to the vernaculars.

The language of higher education from twelfth- to nineteenth-century Europe

Hilde de Ridder-Symoens

In principle I should be able to be very brief in explaining the use of languages in higher education until the end of the nineteenth century. The formal situation is as follows: till the end of the old regime, let's say, around 1800, the official language used at the European universities was Latin. In the beginning of the nineteenth century almost all universities moved to the vernacular for their teaching but continued for decades to use Latin for graduation and university ceremonies. In reality the situation was a bit more complicated as I will explain in the fifteen minutes assigned to me.

During the Middle Ages the language of intellectuals and of intellectual activities was exclusively Latin. Commerce, justice and administration switched to the vernacular in the late Middle Ages, between the fourteenth and early sixteenth century depending on the city and country. In the sixteenth century the vernacular became an important element of 'national identity', that went hand in hand with the formation of the modern nation-states and the establishment of national churches and national legal systems based on Roman law and princely legislation. Sovereigns made the use of the vernacular in public affairs compulsory and some of them actively promoted a standard national language. They were sustained by humanist literate men who approached the vernacular in a scientific way and laid the foundations for modern linguistics. The rise of the nation-state, the confessional division and the use of the vernacular fragmented ideas and knowledge along national lines and led to the collapse of the universal Christian and Latinate culture. Britain and France used their empires and centralized institutions to build strong national scientific cultures that became in the long run a model for the other countries in Europe and in the world.

In the sixteenth and seventeenth centuries humanists and scientists were concerned about the spread of new knowledge in large sections of the population. Therefore they promoted the publication of results of new science in the vernacular. Well-known examples of this policy are the engineer Simon Stevin who wrote in Dutch and scientists such as Galilei and Boyle who argued that one could discuss the most obscure problems of astronomy and chemistry in Italian or English only. Writers such as Alberti and Montaigne, though steeped in the classics, used Italian and French to discuss contemporary issues and reach a large public. As a consequence Latin lost its monopoly as the *lingua franca* in the Republic of Letters. Due to political factors French became the second generally accepted language of the men of letters, and this till the first half of the twentieth century. Knowledge of Latin, and certainly of 'good Latin' became restricted to a very small segment of society. It remained nevertheless the official language of the catholic Church and the universities. This does not mean that academic life was completely unilingual. The curators of the city-universities, even if several of them went to a Latin secondary school and some to a university, were at the end of Middle Ages used to communicating and conducting their administrative duties in the vernacular. Therefore university statutes were written or translated into their language.

Language problems did not only occur among the city governors. Already at the end of the Middle Ages and until the end of the ancien regime, university professors complained about their students' poor knowledge of Latin. They were often incapable of following the lectures. Consequently, many university colleges and arts faculties offered foundation courses in Latin grammar and literature to bring the freshmen to a sufficient level to follow the regular university classes in the arts faculty. There is, however, evidence that at the end of the sixteenth century some teachers used the vernacular in practical classes. In the faculties of law current 'national' law was introduced in addition to Roman and canon law. For the University of Louvain, created in 1425, we know that some teachers used French in the classroom when explaining the national law. Seventeenth century travelling students noticed that in Spain lectures were given in the vernacular. At the military engineering school Simon Stevin had founded at Leiden about 1600, Dutch was the main teaching language.

In elite schools in France, Italy and Germany, created to receive the happy few on their Grand Tour, great importance was given to teaching modern languages and especially French, the language of diplomacy and international communication among the elites around 1700. Following their footsteps traditional universities too experimented with the teaching of modern languages and thereby breaking with the monopoly of Latin in the university. French became popular also in the learned societies and academies although Latin remained as a main language of communication among a great number of learned men until the nineteenth century, certainly in writing. Latin lasted longer as the preferred language in diplomacy and oral intellectual communication in smaller countries on the periphery of Europe. We must not forget that the use of Latin was always considered an element of social, cultural and intellectual distinction.

Although there was some pressure from below, from the students, to teach in the vernacular, Latin remained the official language of the universities in the seventeenth and eighteenth century. Public courses had to be lectured in Latin and theses written and defended in the language of Cicero. But at the same time the vernacular continued to progress in the classroom, certainly in the progressive and newly created institutions that fostered natural sciences and new disciplines in the social sciences, as, for instance, in Halle and Göttingen. This led to a *Querelle des Anciens et des Modernes*, between those who wanted to keep the supremacy of Latin and the classical culture in the university and those whose ambition it was to modernise the curricula of the universities by introducing new disciplines and modern languages, as for instance in the Swedish universities in the middle of the eighteenth century. At Glasgow, teaching in English in the medical faculty was generalized by the middle of the eighteenth century, but at Edinburgh Latin was abandoned in teaching and examining medicine only in 1833.

The numerous institutions of higher vocational education that were erected in the late seventeenth and eighteenth century all over Europe immediately introduced the vernacular as the teaching language.

Although there was a general tendency to move to the vernacular in the universities of the late eighteenth century the French Revolution accelerated the process of transition. In all the countries under French rule universities were abolished about 1800. After the restoration universities were re-erected and the teaching language became the vernacular, sometimes after a long hesitation, as in Finland, Austria and the Netherlands where Latin was officially abolished as late as 1876. Latin was only retained for theology in most of the continental universities. In the Louvain faculties of theology and canon law it was compulsory to teach in Latin until the second world war, and even to write a thesis and to publish although this custom was falling out of use already before 1945.

In countries under foreign rulers or under a dominant language rule national movements in the nineteenth century were striving for the recognition of their language as an academic teaching language, as, for instance in Czechoslovakia, Finland and Flanders. In 1888 the German speaking University of Prague was split up into a German and a Czech university. In Finland one choose for parity. Latin was slowly taken over by Swedish and Finnish in the University of Helsinki from the middle of the nineteenth century onwards, but it was only in 1937 that the language parity was codified. In Flanders it was only in 1930 that Dutch instead of French was accepted as the teaching language in university education, starting with the University of Ghent.

Latin was kept much longer for the public defence of theses and for public academic ceremonies. In Vienna, Uppsala and Turku the graduation ceremonies are still performed in Latin and in many universities (Cambridge, Oxford, Trinity College Dublin) the doctoral degree certificates are still written in the same language. Utrecht University has chosen for a modern solution: the certificate is drawn up in Latin, Dutch and English. For certificates of doctor honoris causa Latin remains the most popular language.

Conclusions

The use of languages at the universities was closely related to political, religious and cultural ideology. After the disintegration of the Roman empire in the early Middle Ages Latin was kept as the international language of politics, religion, culture and economy. It was considered as an emanation of the universal Christian body of thought that dominated Europe. The political fragmentation of Europe from the high Middle Ages onwards led to a gradual religious and cultural fragmentation. Latin as the *lingua franca* was surpassed by 'national' languages that developed along the political lines. All the different countries in Europe fostered a 'national' identity by promoting and protecting a 'national' language, culture, church, economy and so on. At the same time the growing nation-states saw the need for a vehicle of international communication. Politically and economically dominant countries managed to be internationally accepted as models, their language and culture being taken over at least by the higher social and intellectual strata of society. Universities, institutions that always were strongly imbedded in society and considered by the rulers as an instrument of politics, followed the same pattern albeit more slowly. On the one hand universities had to play a role in the shaping of the nation-state, *inter alia* by elaborating a 'national' scientific language; on the other hand they were one of the main actors in international communication and in the positioning of their own country in the international field. Therefore they had to make use of an internationally accepted language.

The endeavour to escape the dilemma between international intelligibility and the ability to express oneself clearly and scientifically in the mother tongue demanded and still demands a lot of energy and creativity on the part of the academic community.

Acknowledgements and justification

In June 2003 I asked colleagues via the discussion list *STUDIUM* for information about the use of Latin in their university or country in the nineteenth century. I got precious information from the following colleagues whom I want to thank: Daniel Andersson (London), Robert D. Anderson (Edinburgh), John W. Cairns (Edinburgh), Dirk L. Claes (Leuven), Anuschka De Coster (Gent), Reina van Ditzhuyzen (Netherlands), Leen Dorsman (Utrecht), Heinrich C. Kuhn (Munich), Elisabeth Leedham-Green (Cambridge), Marc Nelissen (Leuven), Jean-Marie Parent (Mexico), Olivier Robert (Lausanne), Michal Svatos (Prague), Natalia Tikhonova (Geneva), Marjorie Curry Woods (Austin). Their data are incorporated in the text.

General information on university history in *A History of the University in Europe*, general ed. W. Rüegg. Volume 1: *Universities in the Middle Ages*, ed. by H. de Ridder-Symoens, (Cambridge, U.P., 1992); Volume 2: *Universities in Early Modern Europe (1500-1800)*, ed. by H. de Ridder-Symoens, (Cambridge, U.P., 1996);

Volume 3 : Universities in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries (1800-1945), ed. by W. Rüegg (Cambridge, U.P., 2003, in press); Volume 4 : Universities from 1945 to the present, ed. by W. Rüegg (Cambridge, U.P., in progress).

The Historical Compendium of European Universities-Répertoire historique des universités européennes, ed. by L. Jilek (Genève, CRE, 1984) contains a list of all the European universities, with a mention of the languages used.

In almost all the monographs on universities mention is made of the use of languages. Only a few publications are specifically dedicated to that subject.

Some examples:

Borle, Jean-Pierre, *Le Latin à l'Académie de Lausanne du 16e au 20e siècle* (Lausanne: Université, 1987) (Coll. Etudes et documents pour servir à l'histoire de l'Université de Lausanne, t. 13)

Diu, Isabelle, "Érasme, du langage aux langues: à l'origine de la fondation des collèges trilingues", in: Dominique de Courcelles (ed.), *Fonder les SAVOIRS, fonder les POUVOIRS, XVe-XVIIe siècles, Études et rencontres de l'École des chartes*, 6 (Paris, École des Chartes, 2000) 5-16

González de la Calle, P.U., 'Latín universitario: contribución al estudio del uso del latín en la antigua Universidad de Salamanca', in: *Homenaje ofrecido a Menéndez Pidal: miscelánea de estudio lingüísticos, literarios, e históricos*, I (Madrid 1925) 795-818.

Roelevink, Joke, 'Het Babel van de geleerden. Latijn in het Nederlandse universitaire onderwijs van de achttiende en de negentiende eeuw', *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden* (1989-1990) 33-43.

Useful information also in:

- Acts of the Munich 2001 "Germania latina-Latinitas teutonica"-conference, printed version: <http://www.phil-hum-ren.uni-muenchen.de/GermLat/Acta/>
- Barner, W., *Barockrhetoric. Untersuchungen zu ihren geschichtlichen Grundlagen* (Tübingen, 1970)
- Noordegraaf, Jan & F. Vonk (eds.), *Five Hundred years of foreign language teaching in the Netherlands 1450-1950* (Amsterdam 1993).
- Riemens, K.-J., *Esquisse historique de l'enseignement du français en Hollande du XVIe au XIXe siècle* (Leiden 1919).
- Waquet, Françoise, *Le latin ou l'empire d'un signe - XVIe-XXe siècle*, (Paris 1999)

◆
Women Scholars and Institutions
Praag, 8-11 juni 2003
Ida H. Stamhuis

Van 8-11 juni 2003 kwamen in Praag ruim 50 wetenschappers bijeen om te confereren over het thema 'Women Scholars and Institutions'. De deelnemers waren veelal vrouwen, maar ook meerdere mannen droegen hun steentje bij aan het welslagen van deze conferentie. De deelnemers waren afkomstig uit: Tsjechië, Slowakije, Polen, Hongarije, Rusland, Oostenrijk, Duitsland, België, USA, Noorwegen, China, Griekenland en Nederland. Twee personen uit Taiwan kwamen niet vanwege de ziekte SARS.

De conferentie was georganiseerd door de 'Commission on Women' van de 'Division of the History of Science' van de 'International Union of the History and Philosophy of Science' (DHS/ IUHPS), samen met het Onderzoekscentrum voor Wetenschapsgeschiedenis in Praag. Sona Štrbáňová, de voorzitter van de lokale organiserende commissie had veel goed werk verzet. Omdat ik 'President' van de Commission on Women ben, was ik voorzitter van de programmacommissie en was ik, zij iets meer op afstand, ook bij de organisatie betrokken.

Het thema 'Women Scholars and Institutions' was gekozen, omdat de acceptatie van vrouwen door wetenschappelijke instituties en hun toegang tot leidinggevende posities in wetenschappelijke gemeenschappen een langdurig historisch proces omvat en een zorgvuldige analyse vereist. 'Institutions' worden in brede zin opgevat: universiteiten, wetenschappelijke genootschappen en gemeenschappen, formele en informele netwerken enz. Zowel beginnende als senioronderzoekers kunnen een relevante lezing over dit thema geven. De 'Commission on Women' vindt het belangrijk om niet alleen wat nationaliteit betreft veel verschillende mensen aan te trekken, maar ook het confererende gezelschap zo gemêleerd mogelijk te laten zijn wat betreft de academische ervaring en positie. Het gevolg is dat de deelnemers na de conferentie verrijkt en geïnspireerd weer naar huis gaan.

Aan het begin van de conferentie werden we toegesproken door Helena Illnerová, de voorzitter van de Tsjechische Akademie van Wetenschappen, en door Dun Liu (China) en Efthymios Nicolaidis (Greece), resp. Second Vice President en Treasurer van de Council DHS/ IUHPS. Hun aanwezigheid onderstreepte het belang dat de Council aan het thema van de conferentie en aan de Commission on Women hecht.

Ongeveer veertig lezingen zijn gehouden; de meeste waren historisch; enkele stelden de hedendaagse wetenschapsbeoefening aan de orde. Ik zal enkele onderwerpen noemen. U kunt het later allemaal nalezen, want het is de bedoeling dat in de loop van 2004 de proceedings van deze conferentie zullen verschijnen. Er was een sessie gewijd aan 'Women Pioneers in Radioactivity Research' met bijdragen uit Noorwegen, Amerika, Oostenrijk, Duitsland en Tsjecho. De wetenschap van de radioactiviteit is een van de vakgebieden die gedurende een bepaalde periode relatief veel vrouwelijke onderzoekers hebben gehad. Brigitte Bischof vroeg zich waarom dat het geval was. Astrid Schürmann besprak het laboratorium van Marie Curie in Parijs als een plaats waar werd bevorderd dat vrouwen uit verschillende landen van Europa onderzoek in radioactiviteit kwamen doen. Maria Rentetzi stelde het Weense instituut voor Radiumonderzoek aan de orde. Annette Lykknes analyseerde de carrière van de radiochemicus Ellen Gleditsch, de tweede vrouwelijke hoogleraar in Noorwegen, en Emilie Těšínská die van de Tsjechische fysisch-chemicus en radiobioloog Jarmila Petrová. Een greep uit de andere bijdragen: Annette Vogt vroeg zich in haar lezing af waarom er, vergeleken met andere landen, aan Duitse universiteiten zo laat vrouwen werden toegelaten. Margaret Rossiter besprak de rol van diverse wetenschappelijke verenigingen in de VS om de 'Equal Right Amendment', dat in 1972 door het Congres werd aangenomen, in de verschillende staten geratificeerd te krijgen. Dun Liu besprak drie vrouwelijke Chinese fysici, die in westerse landen opgeleid en in 1980 lid geworden van de Chinese Academie van Wetenschappen, een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan onderwijs en onderzoek in de natuurkunde in het huidige China. Petr Svobodný analyseerde de situatie van vrouwelijke geneeskundigen aan de verschillende Tsjechische universiteiten in de periode voor de Tweede Wereldoorlog. Zelf gaf ik, op basis van interviews gehouden door Brigitte Hertz, een lezing over hoe het was om als vrouw in de periode 1930-1960 aan een Calvinistische universiteit een exacte studie te doen.

We zijn onder de indruk gekomen van de gastvrijheid van onze gastvrouwen en -heren. Dat bleek onder meer uit de interessante nevenactiviteiten die waren georganiseerd. Een kwintet van begaafde jonge musici gaf speciaal voor ons een concert in de prachtige Bethlehemkapel, waarin Johannus Hus predikant is geweest. Op de route ernaartoe kwamen we langs het beeld van de astronomen Tycho Brahe en zijn leerling Johannes Kepller, die een tijd aan het Praagse hof verbonden zijn geweest. Er was een excursie naar de oude vertrekken van de 'Amerikaanse Dames Club', waarin de eerste Tsjechische vrouwenorganisatie haar vergaderingen hield.

De 'Commission on Women' maakte van de gelegenheid gebruik om alle aanwezigen uit te nodigen de bijeenkomst van de commissie bij te wonen. Tijdens deze vergadering verzekerden de twee vertegenwoordigers van de Council DHS/ IUHPS de aanwezigen dat 'gender balance' het beleid is, ook wanneer het gaat om de samenstelling van het volgende Council. Verder kwam aan de orde het organiseren van symposia op de internationale conferentie in Peking in 2005 en het beleggen in 2007 van een volgende conferentie georganiseerd door de 'Commission on Women'. Thema's die genoemd werden zijn: "Women scientists in Asia - in the past and present" (Peking) en "Women scientists bringing into being new disciplines" (Peking) en "Women scientists as mentors and maecenas", voor 2007, maar over het thema voor de conferentie van 2007 is nog niet beslist. Er werden enkele suggesties voor landen gedaan: Polen, Hongarije, Duitsland en ook Nederland. Ik had schroom te zeggen dat de conferentie van 2007 in ons land kan worden gehouden. Er moet veel werk verzet en het zal niet meevallen om de succesvolle bijeenkomsten in Praag en in Cambridge (UK, in 1999) te evenaren. Maar wanneer er, behalve ikzelf, anderen zijn die bij zo'n conferentie betrokken willen worden en het nodige ervoor willen doen, dan zou ik kunnen aanbieden, dat de conferentie in 2007 in Nederland kan plaatsvinden. Ik verzoek eventuele belangstellenden zich bij mij bekend te maken: stamhuis@nat.vu.nl. Ook kan bij mij informatie worden verkregen over de 'Commission on Women'.

De website met logo, met foto's, met het programma is:

www.vcdv.cas.cz/women

(Ida H. Stambuis)

Nieuwe publicaties / Publications récentes

P.J. Knegtman en P. van Roden (red.), *Theologen in ondertal. Godgeleerdheid, godsdienstwetenschap, het Atheneum Illustre en de Universiteit van Amsterdam* (Zoetermeer 2003), 204 pp., ISBN 90 211 3951 0, 19,50 euro.

In 2001 verscheen de bundel *Theologie in Mokum* ter gelegenheid van het verdwijnen van de kerkelijke opleidingen die ondergebracht waren bij de theologische faculteit van de Universiteit van Amsterdam. Aan die universiteit zijn nu nog wel degelijk theologen werkzaam binnen de Faculteit der geesteswetenschappen, maar de vraag komt op wat de positie van de godgeleerdheid was in Amsterdam. Op die vraag geeft het nu beschikbare boek *Theologen in ondertal* een antwoord. Het blijkt dat de geschiedenis van de relatie tussen de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschap enerzijds en de stad Amsterdam en haar universiteit (inclusief voorloper) anderzijds niet zo gemakkelijk is geweest en daarom alle aanleiding biedt tot onderzoek. De universiteitshistoricus van de UvA, P.J. Knegtman, spreekt zelfs van een 'moeizame relatie' ter typering van de verhouding tussen Amsterdam en het theologisch onderwijs.

Het boek geeft o.m. aandacht aan de opleiding der remonstranten die vele jaren in Amsterdam was gevestigd en behandelt ook de relatie tussen de theologische faculteit van de UvA en de andere theologische faculteit die sinds 1880 in Amsterdam aanwezig was, die van de Vrije Universiteit. De bestudering van de oud-oosterse godsdiensten en de joodse studies komen aan de orde, terwijl ook figuren als de godsdiensthistoricus Pierre Daniël Chantepie de la Saussaye en de vertegenwoordiger van de Radicale School, Gustaaf Adolf van den Bergh van Eysinga, geportretteerd worden. Voor wie de theologische faculteit van de UvA enigszins gevolgd heeft de laatste decennia, zal niet verwonderd zijn dat een afzonderlijke bijdrage is gewijd aan de "Amsterdamse School".

Hartmut Rüdiger Peter & Natalia Tikhonov (eds.), *Universitäten als Brücken in Europa. Studien zur Geschichte der studentischen Migration/ Les universités : des ponts à travers l'Europe. Etudes sur l'histoire des migrations étudiantes*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2003

Ce volume bilingue français / allemand rassemble les communications de deux journées d'études. L'une tenue à Halle en 2001 et celle tenue à Paris sous l'égide du séminaire d'histoire sociale de l'immigration en 2002.

Les études rassemblées dans ce volume traitent des divers aspects des migrations étudiantes vers les universités européennes entre le XVIIIe et la deuxième moitié du XXe siècle. Elles s'articulent autour de l'analyse des différents flux migratoires, de leurs origines géographiques, nationales, ethniques et sociales, des causes de départ et des cursus universitaires. Un riche appareil statistique appuie ces contributions. Parmi les sujets abordés, relevons, d'une part, la vie associative, la perception des étudiants étrangers par la société d'accueil et l'image que les étudiants étrangers avaient d'eux-mêmes, et, d'autre part, la politique

des Etats et des institutions d'enseignement supérieur concernés à l'égard des étudiants migrants. Des exemples comme celui de l'accès des femmes aux universités en Suisse et en Allemagne illustrent le rôle joué par les migrations des étudiants dans le processus de la modernisation de l'enseignement supérieur.

Sommaire

Wladimir Berelovitch, *Préface*

Victor Karady, *Les logiques des échanges inégaux. Contraintes et stratégies à l'oeuvre dans les migrations d'étudiants en Europe avant les années 1930*

Harmut Rüdiger Peter, *"Quand la Russie frappait aux portes de l'Europe" de Claudie Weill. Pourquoi un nouveau livre sur le même sujet?*

Natalia Tikhonov, *Migration des étudiants et féminisation de quelques universités européennes. A la recherche d'une convergence*

Andreas de Boor, *Die "Nationalität" und der "Sozialstatus russländischer Studenten in Halle. Erste Überlegungen zur Kategoriebildung aufgrund von Massendaten*

Andrej Andreev, *Russische Studenten an deutschen Universitäten im 18. und zu Beginn des 19. Jahrhunderts. Überlegungen zu einer sozialen Analyse*

Pierre Moulinier, *Les étudiants étrangers à Paris au XIXème siècle. Origines géographiques et cursus scolaire*

Andrea Camelli, *Présence et caractéristiques des étudiants étrangers en Italie, 1945-1998*

Abdelkader Latreche, *Les étudiants de nationalité étrangère en France. Le cas des étudiants maghrébins au XXème siècle*

Natalia Tikhonov, *Zwischen Öffnung und Rückzug. Die Universitäten der Schweiz und Deutschlands angesichts des Studentinnestroms aus dem Russischen Reich*

Harmut Rüdiger Peter, *Politik und akademisches Ausländerstudium 1905-1913. Preussisches Beispiel und sächsisch-badische Variationen*

Mario Klotzsche, *Die "akademische Ausländerfrage" in den Hochschulnachrichten. Ein Beitrag zur Untersuchung des öffentlichen Diskurses über Fremde an deutschen Hochschulen vor dem erste Weltkrieg*

Irina Manitz, *Die akademische "Ausländerfrage" in russischsprachigen Periodika in Deutschland vor dem erste Weltkrieg*

Claudie Weill, *Russisch-jüdische Studentenvereine in Deutschland 1900-1914*

Anatolij Evgen'evič Ivanov, *Russische Studenten an deutschen Hochschulen Ende des 19. und zu Beginn des 20. Jahrhunderts anhand von Archivmaterial des Polizeidepartements*

Irina Gouzévitch, Dmitri Gouzévitch, *Se former et s'informer. Un regard sur la migration scolaire est-européenne dans les établissements français d'enseignement technique entre 1800 et 1940*

Florian Kimmelmeier, *Polnische Studentenvereine in Halle (1880-1914)*

Serhij Stel'mach, *Von der Isolation zur Integration. Deutsche Universitäten und die Universitätsgemeinschaft in Berichten von Gelehrten der Kiever Universität in der zweiten Hälfte des 19 bis zum Beginn des 20 Jahrhunderts*

Nicole Fouché, *The American University of Paris, de l'entre soi à l'international 1962-2002*

Hacik Rafi Gazer, *Notizen zu den Versammlungen der armenischen Studenten in Europa in den Jahren 1897 bis 1914*

(overgenomen uit STUDIUM)

Françoise Hiraux & Françoise Mirguet, *Collection de cours manuscrits de l'Université catholique de Louvain, 1425-1797*, Publications des Archives de l'Université catholique de Louvain, 7 (Louvain-la-Neuve: Bruylant-Academia, 2003), 585 p., ISBN 2-87209-712-0, 65 euro

Ce catalogue présente et décrit la collection de cours de l'Université ancienne de Louvain (1425-1797) conservés aux Archives de l'Université catholique de Louvain à Louvain-la-Neuve.

L'intérêt de ces cours n'est pas mince. Il se pourrait même qu'ils constituent l'un des meilleurs fils rouges de l'histoire de l'Université et des universitaires louvanistes, pour la période concernée. Consignant les matières enseignées, les manuscrits de cours documentent une histoire des connaissances et des intellectuels, une histoire de la pensée, des mentalités. Les manuscrits de cours ont aussi une valeur matérielle, une qualité graphique, iconographique et codicologique importante.

L'ouvrage débute avec un imposant état de la question sur l'enseignement universitaire à Louvain de 1425 à 1797. Il propose ensuite le catalogue analytique proprement dit, structuré dans le souci d'offrir aux chercheurs le plus grand nombre d'entrées, et singulièrement celles qui ouvrent à une histoire fine de l'évolution des matières enseignées. Des index - des professeurs, des étudiants, des lieux d'enseignement, des graveurs et des imprimeurs d'images - favorisent les rapprochements et le croisement des informations.

(texte du dépliant)

Koen Goudriaan, Jaap van Moelenbroek and Ad Tervoort (eds.), *Education and Learning in the Netherlands, 1400-1600. Essays in Honour of Hilde de Ridder-Symoens*. Brill's Studies in Intellectual History, 123 (Leiden 2003), xiv, 378 pp., ISBN 90 04 13644 4, 99 euro.

This volume contains a series of articles - both reviews and case studies - dealing with a range of topics related to the history of education and learning in the Netherlands during a crucial period of transition. Schooling saw enormous progress, both in terms of numbers of people participating in it on various levels and of increasing diversity of institutions providing education. In the same period, learning and education penetrated deeply into society; they fulfilled a steadily growing number of functions, enhancing the competence of officials and contributing to the accumulation of intellectual and symbolic capital by both individuals and groups. A third major development was the change of discourse which was brought about by the advent of humanism in both Latin and vernacular culture.

Contents

Introduction

Hildo van Engen, 'A Learned Acquaintance. Jan van Galecop (c.1375-1428) and the Modern Devotion'
Antheun Janse, 'The Education of the Noble Wassenaar Family'

- Mario Damen, 'Education or Connections? Learned Officials in the Council of Holland and Zeeland in the Fifteenth Century'
- Madelon van Luijk, 'The City Magistracy in Leiden and Academic Legal Advice around the Middle of the Fifteenth Century'
- Arnoud-Jan A. Bijsterveld, 'Overqualified For Their Jobs? Rural Deans of Three Deaneries in the Diocese of Liège (Fifteenth And Sixteenth Centuries)'
- Jaap van Moolenbroek, 'Wessel Gansfort as a Teacher at the Cistercian Abbey of Aduard. The Dismissal of Caesarius of Heisterbach's *Dialogus miraculorum*'
- Ad Tervoort, "'Pro inchoacione librariae". A Close Look at Two Late-Medieval Schoolmasters and their Books'
- Koen Goudriaan, 'The Gouda Circle of Early Humanism'
- Bart Ramakers, 'Between Aea and Golgotha. The Education and Scholarship of Matthijs De Castelein (c.1485-1550)'
- Arjan van Dixhoorn, 'Writing Poetry as Intellectual Training. Chambers of Rhetoric and the Development of Vernacular Intellectual Life in the Low Countries between 1480 and 1600'
- Marijke Spies, 'A Chaste Joseph for Schoolboys. On the Editions of Cornelius Crocus' *Sancta Comoedia Ioseph* (1536-1548)'
- Karel Davids, 'The Bookkeeper's Tale. Learning Merchant Skills in the Northern Netherlands in the Sixteenth Century'
- Sabrina Corbellini and Gerrit Verhoeven, 'A Sixteenth-Century Book Catalogue from Delft'
- Peter van Dael, 'Two Illustrated Catechisms from Antwerp by Petrus Canisius'
- Samme Zijlstra, 'Studying Abroad. The Student Years of Two Frisian Brothers at Cologne and Douai (1582-1593)'
- Ilja M. Veldman, 'The Portrayal of Student Life and Universities in the Early Modern Period'
- (overgenomen van de website van Brill Academic Publishers: www.brill.nl)

Annali di storia delle università italiane, 7, 2003

Il punto

Giuseppe Catturi-Riccardo Mussari, *Il finanziamento del sistema pubblico universitario dal dopoguerra all'autonomia*

Studi

L'Università degli Studi di Pavia. Presentazione di Giulio Guderzo

Agostino Sottili, *L'Università di Pavia e la formazione dei ceti dirigenti europei: qualche notizia relativa alla diocesi di Costanza e alla città di Norimberga*

Chiara Crisciani, *Tra Università, corte, città: note su alcuni medici 'pavesi' del sec. XV*

Simona Negruzzo, *L'Estado de Milan e la sua università*

Alessandra Ferraresi, *Il Gabinetto pavese di fisica sperimentale nella seconda metà del secolo XVIII: didattica, divulgazione, ricerca nella politica asburgica della scienza*

- Elisabetta D'Amico, *La facoltà giuridica pavese dalla riforma francese all'Unità*
Moris Frosio Roncalli, *Il Borromeo nella prima metà del secolo XIX. Diario di vita collegiale*
Arianna Arisi Rota, *Il Collegio Ghislieri della Restaurazione (1818-1848): fermenti di dissenso e tentativi di controllo governativo*
Paolo Mazzarello, *La scuola scientifica di Camillo Golgi*
Elisa Signori, *Gli studenti di Pavia dopo l'Unità: "tumulti", associazioni e impegno politico*
Luciano Musselli, *La Facoltà di giurisprudenza di Pavia nel primo secolo dell'Italia unita (1860-1960)*
Donatella Bolech Cecchi, *La Facoltà di scienze politiche dalla costituzione alla riforma (1926-1968)*
Claudio Baracca-Gigliola De Martini, *Civitas studiorum? Pavia e la sua Università*

Fonti

- Andrea Daltri, *La decorazione parietale dell'Archiginnasio: una forma di autorappresentazione studentesca*
Virgilio Giormani-Alba Veggetti, *La travagliata riforma del corso di Medicina veterinaria nell'Università di Padova (1779-1787)*

Archivi, biblioteche, musei

- Rosella Biavati, *Libri rari di matematica: la collezione Bortolotti del Dipartimento di Matematica dell'Università di Bologna*
Maria Cassella, *Un fondo antico in una biblioteca di università. Un'integrazione possibile?*
Salvatore Consoli, *Il "nuovo" archivio storico dell'Università degli Studi di Catania*
Pierluigi Pizzamiglio, *La Biblioteca di Storia delle Scienze "Carlo Viganò"*

Schede e bibliografia

- Bibliografia corrente e retrospettiva
Notiziario
Convegni, seminari, incontri di studio
Attività e progetti
Tesi
Riviste e notiziari di storia delle università

Jahrbuch für Universitätsgeschichte, 7, 2004

- Jochen Meissner, *Die Gründung der Real y Pontificia Universidad de México als europäische „Grenzuniversität“: Kolonialgründung oder europäischer Normalfall?*
Harald Fischer-Tiné, *Von „Sklavenuniversitäten“ und „nationalen Bildungsstätten“: Elitenbildung, Sprachpolitik und nationale Identitätskonstruktion im kolonialen Indien (1880-1925)*
Vincent J. H. Houben, *Leiden und Ost-Indien. Kolonialrepräsentationen einer niederländischen Universität*

Jürgen Zimmerer, *Im Dienste des Imperiums. Die Geographen der Berliner Universität zwischen Kolonialwissenschaften und Ostforschung*

Holger Stoecker, *Afrikanistische Lehre und Forschung in Berlin 1919-1945*

Andreas Eckert, *Universitäten und die Politik des Exils. Afrikanische Studenten und anti-koloniale Politik in Europa, 1900-1960*

Riccardo Pozzo, *Georg Friedrich Meier, Immanuel Kant und die friderizianische Universitätsverwaltung*

Thomas Hippler, *Der „Progreß“ an der Berliner Universität 1842-1844*

Sören Flachowsky, *Neuaufbau und Wiederbeginn. Der Wissenschaftsorganisator Johannes Stroux an der Berliner Universität 1945-1947*

Irina V. Sabennikova, *Die Russische Volksuniversität (R.N.U.) in Prag*

Miszellen

Anne Hartmann/Christine Teichmann, *Neubeginn und Altlasten. Antithetische Anmerkungen zur russischen Hochschullandschaft*

Gunter Stemmler, *Rektorketten – Grundzüge ihrer Geschichte bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts*

Aus den Universitätsarchiven

Max Plassmann, *Das Universitätsarchiv Düsseldorf: Perspektiven und Bestände*

Dietmar Schenk, *Preisaufgaben an der Berliner Akademie der Künste. Zwischen Fürstenlob und akademischem Programm 1701-1892*

Rezensionen

Matthias Steinbach, *„Pädagogik für Krieg und Frieden...“ Neuerscheinungen zur Geschichte der Pädagogik in Leipzig und Berlin im 19. und 20. Jh.*

Markus Huttner, *Der Mythos Humboldt auf dem Prüfstand. Neue Studien zu Wirklichkeit und Wirkkraft des (preußisch-)deutschen Universitäts-modells im 19. und 20. Jh.*

Christian Nottmeier, *Ausgewählte neueste Literatur zu Adolf von Harnack*

Lezingen en congressen / Conférences et congrès

L'Université et la ville (Moyen Age - XVIème siècle)

Des questions pour le XXIème siècle

2 - 4 octobre 2003

Montpellier

Colloque organisé par l'équipe d'accueil

Centre d'études et de recherches médiévales sur la Méditerranée occidentale

Université Paul-Valéry - Montpellier III

Dans le cadre de la troisième rencontre montpelliéraine du projet Euxin, l'équipe des médiévistes de Montpellier III a souhaité mettre à son programme la question des liens entre villes et universités au Moyen Age. A travers des études de cas, de l'Angleterre au Portugal, de la Bohême à l'Italie, la carte universitaire européenne dessine une géographie du savoir académique qui est aussi une géographie des villes. Pourtant le lien n'est nullement assuré aux débuts du mouvement universitaire. Si des capitales européennes se dotent très tôt de *Studia* prestigieux, il s'en trouve qui refusent absolument la création d'universités dans leur périmètre urbain, préférant envoyer leurs citoyens dans des cités voisines ou lointaines. La présence d'une masse de jeunes gens souvent déracinés pose aux autorités urbaines, religieuses et politiques des problèmes d'encadrement, de surveillance, de police des mœurs et des idées, et de cohabitation avec les populations locales. Ces soucis qui agitent en permanence les autorités urbaines n'empêchent pas les villes de tirer une légitime fierté (et de substantiels revenus) de ces institutions scolaires. Aussi veillent-elles jalousement à ne pas perdre leur université, quelles que soient les tensions que cela entraîne sur place. Ces questions d'actualité au Moyen Age sont-elles aujourd'hui passées de mode ? Rien n'est moins sûr. La compétition européenne qui a commencé dans l'éducation supérieure incite les municipalités et les Etats à investir dans le bâti et dans de nouvelles institutions universitaires. Un peu partout en Europe, les cités font des efforts pour améliorer l'accueil des étudiants locaux ou, de plus en plus, étrangers. La présence d'une forte université peut apporter un surcroît de prestige, de visibilité internationale dans la politique des villes. Dans le même temps, les projets de campus virtuel rendent moins sensible le lien entre ville et université, en favorisant un transfert immatériel de la connaissance. Quels atouts possèdent les villes dans cette bataille "de l'information académique"? Comment faire converger les intérêts des étudiants, ceux de la cité et ceux de l'université, alors même que l'investissement éducatif est présenté comme un pari nécessaire sur l'avenir. En mettant en regard des questions contemporaines les difficultés et les réussites des villes universitaires médiévales, le colloque de Montpellier se veut une contribution éclairée à des enjeux qui n'ont pas fini de tarauder usagers et décideurs de l'université ou de la ville.

Jeudi 2 octobre

Ouverture du colloque

Patrick Gilli, Université Paul-Valéry - Institut universitaire de France

Introduction

I. L'université dans ses murs et dans la ville

Olivier Marin (Université Paris XIII), *Les lieux du savoir. Contribution à la géographie universitaire pragoise (1347-1419)*

Angel Vaca Lorenzo (Université de Salamanque), *Origen y configuración del primitivo campus de la universidad de Salamanca*

Pause

Julian Munby (Université d'Oxford), *La topographie universitaire d'Oxford au Moyen Age*

Discussion

II. L'université face aux autorités urbaines

Carlos Heusch (Université Paul-Valéry), *Villes et universités dans la couronne d'Aragon (XIVe-XVIe siècles)*

José Luis Martín Martín (Université de Salamanque), *La universidad y su entorno : relación entre autoridades eclesiásticas, municipales y universitarias en la Salamanca medieval*

Pause

Robert Gramsch (Université de Iena), *Universität, städtische Politik und städtische Führungsgruppen in Erfurt, 1378/92-1509*

Elda Martellozzo Forin (Université de Padoue), *Vescovo e canonici in una Università di stato : il caso di Padova*

Discussion

Rencontre avec Jean-Marie Lechat (ancien directeur de l'Administration des Domaines à l'Université catholique de Louvain), *L'université dans la ville : Louvain-la-Neuve, un cas exemplaire?*

Vendredi 3 octobre 2003

Sante Bortolami (Université de Padoue), *Comunità studentesca, società cittadina e potere politico a Padova nei secoli XIII-XIV*

Carla Frova (Université de Pérouse), *L'université de Pérouse et les pouvoirs urbains*

Pause

III. Universités et sociétés urbaines

Karl Ubl (Université de Tubingen), *Un problème de l'offre et de la demande. L' Université de Vienne au XIVe siècle*

Concetta Bianca (Université de Florence), *Curia, accademia e Studium Urbis nel secondo Quattrocento*

Discussion

Maria Helena Coelho (Université de Coimbra), *Coimbra et l'université : complémentarités et oppositions*

Maria Agata Pincelli (Université de Florence), *I professori di retorica dello Studium nel secondo Quattrocento*

Discussion

Table ronde: *L'université et la ville, aujourd'hui et demain*, sous la présidence de Jean-Paul Volle, professeur à l'Université Paul-Valéry.

Samedi 4 octobre 2003

Jürgen Miethke (Université de Heidelberg), *Universitätsbesucher und nichtjuristische Karrieren*

Jacques Verger (Université de Paris-IV – Ecole pratique des Hautes Etudes), *Les conflits 'Town and Gown' au Moyen Age: essai de typologie*

Pause

Nathalie Gorochov

Discussion

Conclusions du colloque, par Jacques Verger

Bilan du programme EUxIN, *La place des universités dans la construction d'une identité culturelle européenne*, par Bernard Coulie, Coordinateur académique du programme EUXIN – Doyen de la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université catholique de Louvain.

Comité d'organisation :

Patrick Gilli, Université Paul-Valéry - Institut universitaire de France, Daniel Le Blévec, Université Paul-Valéry, Jacques Verger, Université Paris-IV - Ecole pratique des Hautes Etudes

Pour toute information, contacter : P. Gilli ou D. Le Blévec

patrick.gilli@univ-montp3.fr

daniel.le-blevec@univ-montp3.fr

De KNAW en de Nederlandse wetenschap tussen 1930 en 1960
 Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen
 Amsterdam, 2 december 2003

dr. P.J. Knechtmans, *De Akademie in oorlogstijd*

dr. G. Alberts, *Niet 'het huis der wetenschap'*

prof. dr. H.G. van Bueren, *Natuurwetenschap in Nederland tussen 1930 en 1960*

prof. dr. L. Laeyendecker, *De sociologie in buiten- en binnenland*

prof. dr. H. Pleij, *Wytze Hellinga als vernieuwer van de naoorlogse neerlandistiek en de geesteswetenschappen in het algemeen*

prof. dr. E. de Jongh, *Van oriëntatie op vorm naar oriëntatie op inhoud. De bestudering van de zeventiende-eeuwse Hollandse kunst tussen 1930 en 1960*

prof. dr. ir. C.D. Andriess, *De rol der Akademie in de uitgeverij, tijdens en kort na de oorlog*

De studiedag werd georganiseerd door de Commissie Geschiedschrijving van de KNAW. Nadere informatie: afdeling Voorlichting, tel. 020-55120733, e-mail irene.van.houten@bureau.knaw.nl, of zie www.knaw.nl onder 'agenda'.

L'Università e la città. Il ruolo di Padova e degli altri atenei italiani nello sviluppo urbano
 Padova, 4-6 dicembre 2003

Sessione I. Dal Medioevo al Rinascimento

Emilia Veronese, *Gli insediamenti universitari a Padova prima del Bo*

Stefano Zaggia, *Il Bo: un modello di palazzo rinascimentale per l'Università*

Francesco Ceccarelli, *Scholarum exaedificatio. La costruzione del palazzo dell'Archiginnasio e la piazza dello Studio di Bologna*

Anna Bedon, *La Sapienza di Roma*

Michael Kiene, *Progettazioni e realizzazioni edilizie universitarie in rapporto all'assetto urbano in Toscana tra il sec. XVI e XVII*

Gigliola De Martini, *Comunicazioni: Una città universitaria di collegi: Pavia (sec. XVI-XVII)*

Sessione II. Il Settecento e l'Ottocento

Rita Binaghi, *Un'esperienza del primo Settecento: Torino*

Lionello Puppi, *L'espansione dell'Università di Padova nel Settecento*

Silvia Medde, *Comunicazioni: L'Università di Cagliari nel Settecento*

Giuliana Mazzi-Martina Frank, *L'Ottocento padovano: progetti e realizzazioni prima e dopo l'Unità*

Sessione III. Tra Otto e primo Novecento: l'età dei consorzi universitari

Massimiliano Savorra, *Scuole politecniche e città degli studi: Daniele Donghi e il caso di Padova*

Guido Zucconi, *Il modello di Università a padiglioni*

Maurizio Ripa Bonati, *Il polo medico universitario padovano tra Otto e Novecento*
Silvano Montaldo, *Il consorzio universitario di Torino*
Costanza Roggero, *Sedi scientifiche universitarie al Valentino nel Secondo Ottocento*
Annalisa Dameri, *Comunicazioni: Dalla Regia Scuola di Applicazione per gli Ingegneri di Torino al Regio Politecnico (1859-1906). La costruzione di nuovi spazi per la didattica*

Sessione IV. Tra le due guerre mondiali

Paolo Nicoloso, *La città universitaria di Roma*
Vittorio Dal Piaz, *Il rettore Anti e il rinnovo edilizio dell'Università di Padova*
Giuliana Ricci, *Il caso di Milano tra le due guerre mondiali*
Andrea Romano, *La ricostruzione dell'Ateneo di Messina dopo il terremoto del 1908*
Emanuele Vicini, *Comunicazioni: Il caso di Pavia negli anni 1930 e 1940: storia e architettura*

Sessione V. Dopo la seconda guerra mondiale

Carlo Olmo, *L'università di massa e la città*
Dunia Mittner, *Lo sviluppo edilizio dell'Università di Padova durante il rettorato Ferro*
Andrea Bona, *L'Università di Urbino: il modello campus*
Claudio Baracca, *Il piano di ristrutturazione dell'Università di Pavia e la residenza universitaria*
Antonio Bruccheri, *Università e architetti: il caso veneziano*
Giuseppe Fialà, *Comunicazioni: Università e architetti. Il caso fiorentino*

(<http://www.centrostoria.unipd.it/convegno.html>)

*De retoriek van wetenschappelijke teksten
in de zeventiende eeuw*
Colloquium 11-12 december 2003
Gent, Het Pand
Zaal Rector Blancquaert (3de verdieping)

Eerste sessie: Algemeen

Peter Dear (Cornell), *The Topos of Intelligibility in Natural Philosophy*
Peter Machamer (Pittsburgh), *The 17th Century Rhetoric of Mechanism*
Discussie en pauze
Emmanuel Bury (Versailles), *Les Lieux de l'argumentation dans les discours médicaux du XVIIe siècle*
Stéphane Vandamme (Oxford), *Entre culture rhétorique et culture scientifique : la représentation de la circulation des savoirs dans la Compagnie de Jésus en France aux XVIIe et XVIIIe siècles*
Discussie

Tweede sessie: Galilei en Italië

Giovanni Bafetti (Bologna), *Around Galileo : Describing Science in the 17th Century*
Frédéric Tinguely (Genève), *L'œil de verre : la rhétorique de l'autopsie dans le Sidereus Nuncius*

Marta Spranzi Zuber (Versailles), *Le Dialogue de Galilée : la rhétorique entre dialectique et démonstration*

Discussie en pauze

Mathilde Cotton (Gent), *La Méthode chez Francesco Redi*

Sabine Verhulst (Gent), *Pietro Sforza Pallavicino et le 'scrittore di scienze'*

Discussie

Derde sessie : rondom Descartes

Roger Ariew (Virginia Tech), *Descartes's Fable and Scientific Method*

Francis Goyet (Grenoble), *L'Ordre des raisons : la dispositio chez Descartes*

Dominique Descotes (Clermont-Ferrand), *La Rhétorique dans la Géométrie de Descartes*

Discussie en pauze

Fernand Hallyn (Gent), *Descartes et Regius, ou de l'ironie*

Lyndia Roveda (Gent), *L'Argumentation dans les traités scientifiques de Bernard Lamy*

Discussie

Vierde sessie : andere aspecten

Yves Hersant (EHESS Paris), *La Rhétorique médicale de Van Helmont*

Jean-Charles Darmon (Versailles), *Gassendi et les rapports entre épicisme, nouvelle science et rhétorique*

Discussie en pauze

James McGuire (Pittsburgh), *The Rhetoric of Spratt's Defense of the New Science*

Benoît Timmermans (ULB), *La similitude des figures chez Leibniz : entre géométrie et rhétorique*

Michel Meyer (ULB), *La Conception problématique de l'histoire des sciences de la Renaissance à l'âge classique*

Discussie

Voor informatie kan men zich wenden tot : Fernand Hallyn (fernand.hallyn@UGent.be), Lyndia Roveda (lyndia.roveda@UGent.be), Arlette Wille (arlette.wille@UGent.be), tel.: 09/ 264 40 54.

Een halve eeuw lucht- en ruimtevaart in België

Studiedag van het Nationaal Comité voor Logica, Geschiedenis en

Filosofie van de Wetenschappen

Brussel, Paleis der Academiën, 12 december 2003

Verwelkoming door Léo Houziaux (vast secretaris van de Koninklijke Academie)

Opening door Philippe Mettens (voorzitter van het directiecomité van de programmatorische federale overheidsdienst wetenschapsbeleid)

Wetenschappelijke inleiding door John Krige (*Georgia Institute of Technology* in Atlanta)

Geschiedenis van de luchtvaart in België

André L. Jaumotte (prof em. ULB), *Theoretische, experimentele en digitale bijdragen aan de luchtvaart in België*

Generaal Marcel Terrason (voorzitter van het Luchtvaartmuseum), *De luchtvaartindustrie*

Pierre Klees (voorzitter van BIAC, voorzitter van CAPAS), *De luchthavenuitbating*

André Benoît (prof em., lid van de Académie Nationale de l'Air et de l'Espace, Frankrijk), *De controle van het luchtverkeer*

Geschiedenis van de Belgische ruimtevaart

Paul Simon (directeur van het Belgisch Instituut voor Ruimte-Aëronomie), *Atmosferen van de Aarde en de Planeten*

Jean-Claude Lacroix (directeur van Belgospace), *De ruimtevaartindustrie*

Claude Jamar (directeur van het Centre Spatial de Liège), *Astrofysica en Zonnesfysica*

Herman De Koninck (directeur van het Departement Lucht- en Ruimtevaart van het Von Karman Instituut), *Onderzoek in ruimtevaarttechnologie*

Debat en vragenronde

Reflecties van een medespeler (Yvan Ylief)

Besluiten door Philippe Busquin, Europees commissielid (onder voorbehoud) & Frank De Winne, ruimtevaarder (onder voorbehoud)

Inlichtingen: Jan Vandersmissen, Koninklijke Academie van België - Paleis der Academiën, Hertogsstraat 1, 1000 Brussel, tel. +32 (0)2 5502341, fax +32 (0)2 5502378, e-mail jan.vandersmissen@kvab.be

Gli statuti universitari: tradizione dei testi e valenze politiche. Dall'originarietà degli Studi Generali all'autonomia delle Università degli Studi (secc. XII - XX)

Centro interuniversitario per la storia delle Università italiane
Centro di documentazione per la storia dell'Università di Messina
Commission Internationale pour l'Histoire des Universités
Dipartimento di Storia e Comparazione degli Ordinamenti Giuridici e Politici
Messina, 14-17 aprile 2004
Call for papers

Oggetto del convegno:

Il convegno, strutturato in forma di seminario residenziale, si propone d'indagare, mediante un numero programmato di relazioni e interventi richiesti a specialisti, la realtà degli statuti universitari europei, dedicando particolare attenzione al contesto italiano, al fine di offrire una messa a punto della specifica storiografia e favorire la redazione di un organico *corpus* di quelle fonti.

In tale prospettiva, costituiranno oggetto specifico di analisi:

- a) i meccanismi genetici e di sviluppo, nonché i contenuti e le valenze politiche, degli statuti (in senso stretto) degli *Studia*, dei *Collegia*, delle *Universitates* degli studenti e dei dottori;
- b) gli statuti quali atti di autoregolamentazione prodotti da *Studia* e *Scholae* in forza della propria autonomia;
- c) gli statuti come normative fornite agli *Studia* generalia da autorità esterne (Pontefici, Imperatori, Sovrani, Signorie, Magistrature comunali), sia in occasione della fondazione (bolle, privilegi) che per regolamentarne il funzionamento o riammodernarne le strutture (*reformationes*);
- d) gli statuti dei collegi universitari e di altre istituzioni per finalità o strutture collegati agli Studi universitari.

Quesiti di lavoro:

Ai relatori, oltre ad un'analisi delle problematiche connesse al tema della legislazione statutaria universitaria, viene chiesto, in particolare, di dar conto dello "stato dell'opera" procedendo a:

- a) una ricognizione delle fonti statutarie edite e della letteratura disponibile sulla materia;
- b) l'individuazione, segnalazione e descrizione di fonti inedite;
- c) un'analisi critica della fonte illustrata e della storiografia relativa, con riferimento alla storia dell'Ateneo e alla specifica tipologia statutaria, da valutare comparativamente nel più ampio contesto italiano ed europeo

Obiettivi immediati e intermedi:

Il convegno si propone come momento di riflessione di un progetto che tende a realizzare:

- a) un catalogo delle edizioni degli statuti universitari italiani (da presentare nel convegno quale *working paper*);
- b) una ricognizione delle fonti statutarie universitarie edite ed inedite (da presentare nel convegno quale *working paper*);
- c) la redazione di un repertorio bibliografico sugli statuti universitari italiani (da presentare nel convegno quale *working paper*);
- d) l'acquisizione su supporto elettronico (DVD) di testi di statuti universitari italiani, editi ed inediti operando un auspicabile controllo dell'edito sulla fonte originale (taluni lavori potranno essere presentati nel convegno)

Risultato finale previsto:

Obiettivo finale, oltre alla pubblicazione degli atti dell'incontro (entro l'estate del 2004), vuole essere:

- a) la redazione di un'aggiornata bibliografia statutaria universitaria italiana, approntata sia sul tradizionale supporto cartaceo che su supporto elettronico, da rendere consultabile *on-line*;
- b) la redazione di un *corpus* elettronico degli antichi statuti delle università italiane, aperto a nuovi incrementi, disponibile in forma ipertestuale su DVD e consultabile *on-line*

Data prevista per la consegna dei *working papers*:

I testi provvisori, da distribuire ai partecipanti per la discussione, debbono pervenire alla segreteria scientifica del convegno, presso il DiSCOGiPo di Messina, (su disk in formato microsoft word o per e-mail) non oltre il 30 marzo 2004

Data prevista per la consegna dei testi per la pubblicazione degli atti:

La data utile di consegna dei testi definitivi (su disk in formato microsoft word) per la pubblicazione viene fissata al 30 giugno 2004

Gian Paolo Brizzi - Andrea Romano, via S. Cecilia 82c, I 98123 Messina, tel +39(0)902927718, fax +39(0)902921660, e-mail Andrea.Romano@unime.it

(overgenomen uit STUDIUM)

L'Interdisciplinarité dans la pratique et dans la théorie de l'histoire de l'éducation

13th Biennial Conference of the Canadian History of Education Association/ L'Association Canadienne d'Histoire de l'Éducation

Calgary, Alberta, Canada, 21 au 24 octobre 2004

Appel de communications

Lors du 25e anniversaire de l'association canadienne d'histoire de l'éducation, nous invitons tous les chercheurs, les étudiants et les enseignants dans les milieux scolaires, universitaires et communautaires à nous faire parvenir des résumés de communications. Veuillez indiquer si vous désirez participer à un panel ou à une présentation individuelle. Le thème de la conférence englobe une grande variété de champs, disciplines, méthodologies perspectives comparatives, théories et arguments intellectuels. Nous encourageons les savants et les étudiants internationaux à nous soumettre leurs résumés de communications. Les soumissions qui portent sur d'autres thématiques seront également les bienvenues. Le formulaire devra inclure le nom de la personne, le nom de l'institution, l'adresse et le courriel du conférencier. Celui-ci devra être complété et envoyé avec un résumé de 250 mots sur une page séparée ainsi qu'un curriculum vitae d'une page seulement, qui détaille vos qualifications, vos publications et votre recherche courante. Prière d'envoyer vos résumés ainsi que la documentation à l'appui par courriel, par télécopieur ou par la poste au président du comité de lecture avant le 5 janvier 2004.

Le site de la Conférence est sous construction. Les formulaires d'inscriptions seront disponibles prochainement; visitez: <http://chea-ache.ucalgary.ca/>

Pour les communications: Paul Stortz, Président, Comité de lecture, Faculty of Communication and Culture, University of Calgary, 2500 University Drive N.W., Calgary, Alberta, T2N 1N4, T: (403) 220-6296, F: (403) 282-8479, pjstortz@ucalgary.ca

Pour autres renseignements: E. Lisa Panayotidis, Président, CHEA/ ACHE, Faculty of Education, University of Calgary, 2500 University Drive N.W., Calgary, Alberta, T2N 1N4, T: (403) 220-6296, F: (403) 282-8479, elpanayo@ucalgary.ca

(overgenomen uit STUDIUM)

Anuschka De Coster (i.s.m. Hilde De Ridder-Symoens)

*Bibliografisch overzicht universiteitsgeschiedenis der Nederlanden
2002-2003 met aanvullingen*
*Bibliographie de l'histoire des universités aux Pays-Bas et en Belgique
2002-2003 avec additions*

Om de inventarisatie van het lopend onderzoek up to date te houden doen we beroep op uw medewerking. Alle bibliografische referenties zijn welkom bij :

A. De Coster

Universiteit Gent
Vakgroep Nieuwe Geschiedenis
Blandijnberg 2, B-9000 Gent
Tel. (32) (9) 264 3998, Fax. (32) (9) 264 4175
Email: Anuschka.DeCoster@UGent.be

ALGEMEEN

1. *ICOM International Committee for University Museums and Collections. Comité international de l'ICOM pour les musées et collections universitaires. Comité Internacional del ICOM para los Museos y Colecciones Universitarias*, Paris, ICOM-UMAC, 2003, 32 vols. (Study series; Cahiers d'étude; Cuadernos de Estudios; 11) 12 short articles.
2. Frijhoff, Willem, 'Biografie en wetenschapsgeschiedenis. Kansen en grenzen van een alliantie', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, 29, 2003, 2, pp.225-244.
3. Houdt, Toon Van; Papy, Jan; Tournoy, Gilbert & Matheussen, Constant (eds.), *Self-Presentation and Social Identification. The Rhetoric and Pragmatics of Letter Writing in Early Modern Times*, Leuven, Leuven University Press, 2002. (Supplementa Humanistica Lovaniensia, 18).
4. Peter, Hartmut Rüdiger & Tikhonov, Natalia, *Universitäten als Brücken in Europa- Les universités des ponts à travers*, Frankfurt am Main, Peter Lang, 2003, ISBN 3 631 39890 5.
5. Roelofsen, C., 'Journées internationales d'Utrecht. Sociétés du droit et des institutions des pays flamands, picards et wallons', *Revue du Nord*, 85, 2003, 349, pp.183-199.
Verslag van het congres "Université et droit", Utrecht 9 - 12 mei 2003
Abstracts met betrekking tot universiteiten in België en Nederland
- B. Boute, L'université de Louvain, fille de Rome ou corps brabançon? Les élites universitaires et le pouvoir sous le règne des archiducs Albert et Isabelle, pp.186-187
- D. Lanoye, Suppôt ou Bourgeois à Louvain: une frontière contestée, pp.190-191

- S. Horvat, 170 ans d'enseignement militaire à Bruxelles: Le statut de l'école militaire de 1831 à 2001, pp.191-192
- C. Brom, Le procès Héritiers Isaac Vossius vs Université de Leiden - un exemple de *Laesio enormis* dans les notes des conseillers Bijkershoek et Pau, pp.193-194

Abstracts met betrekking tot universiteiten buiten België en Nederland

Frankrijk:

- R. Martinage, Les professeurs de la faculté de droit de Douai pendant la révolution, pp.188-190
- S. Castelain, L'université de Douai au XVIIe siècle: un corps privilégié à la conquête de sa juridiction, pp.192-193
- A. Deperchin, Grande guerre et université: les facultés de droit de Lille et la résistance à l'occupant, pp.194-195

Italië

- A. De Coster, Professeurs universitaires: citoyens ou étrangers?, pp.187-188 (betreft Bologna en Padua)

Lezingen met betrekking tot universiteitsgeschiedenis waarvan geen abstract werd gepubliceerd.

- Th. Verbeek, Une Université et une ville: quelques aperçus sur l'histoire de l'université d'Utrecht
- P. 't Hart, La justice et les étudiants, privilèges et réclamations au XIXe siècle à Utrecht.
- A.L. Tervoort, Oldenbarnevelt, étudiant à Padoue et sa bulle de docteur en droit
- O.J. De Jong, La diversification des universités d'État aux Pays-Bas; les nominations aux chaires "délicats" dans la première moitié du XXe siècle.

6. Sanz, Nuria & Began, Sjur (eds.), *The heritage of European Universities*, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2002, ISBN 92-871-4960-7.
7. Tikhonov, Natalia, 'Migrations des étudiants et féminisation de quelques universités européennes. À la recherche d'une convergence', in: Peter, Hartmut Rüdiger & Tikhonov, Natalia (hrsg.), *Universitäten als Brücken in Europa- Les universités des ponts à travers*, Frankfurt am Main, Peter Lang, 2003, ISBN 3 631 39890 5.
La Belgique: pp.46-47.
8. Tournoy, G.; Sacré, D.; Delcroix, K. & Papy, J., 'Instrumentum bibliographicum Neolatinum', *Humanistica Lovaniensia*, 51, 2002, pp.343-400.
9. Weber, Wolfgang E. J., *Geschichte der europäischen Universität*, Stuttgart, 2002. (Kohlhammer-Urban-Taschenbücher, 476).

ALGEMEEN NEDERLANDEN

10. 'De studiedeurs van advocaat Jan Frans Vonck (1743 - 1792)', *Jaarboek Heemkundige Kring Belledaal*, 14, 1999, pp.53-55.
11. Bavay, Lut, 'De Katholieke Studentenbonden (KSA - VKSJ) in onze gemeente', *Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere*, 42, 2002, 2, pp.32-40.
12. Berg, Willem van den, 'Ik studeer niet, ik ben student. Bij nader inzien van J.J. Voskuil', *Literatuur. Magazine over Nederlandse letterkunde*, 20, 2003, september, pp.38-40,41.
13. Beyen, Marnix, *Oorlog en Verleden. Nationale geschiedenis in België en Nederland, 1938 - 1947*, Amsterdam, AUP, 2002, ISBN 90 5336 497 7.
Met aandacht voor universitair geschiedenisonderwijs.
14. Bostoën, Karel, 'Het zoete vrijen en de min. Studentenpoëzie uit de zeventiende eeuw', *Literatuur. Magazine over Nederlandse letterkunde*, 20, 2003, september, pp.24-26, 40.
15. Bunge, Wiep van; Krop, Henri; Leeuwenburgh, Bart; Ruler, Han van; Schuurman, Paul & Wielema, Michiel (general editors), *Dictionary of Seventeenth and Eighteenth-Century Dutch Philosophers* Thoemmes, 2003, 2 vols. vols., ISBN 1 85506 966 0.
lemmata op personen, universiteiten, akademies, uitgeverijen, ...
Meer info op <http://www.thoemmes.com>.
16. Dixhoorn, Arjan van & Roberts, Benjamin, 'Edifying youths. The Chambers of Rhetoric in Seventeenth-Century Holland', *Paedagogica historica*, 39, 2003, 3, pp.325-337.
17. Groen, Petra & Klinkert, Wim (red.), *Studeren in uniform. 175 jaar Koninklijke Militaire Academie 1828-2003*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2003, ISBN 90 12 09772.
18. Laan, A. van der & Akkerman, F. (ed.), *Rudolph Agricola. Letters*, Assen / Tempe, Van Gorcum / Arizona Center for MEDieval and Renaissance studies, 2002, ISBN 90 232 3808 7. (Bibliotheca Latinitatis novae / Medieval and Renaissance texts and studies. Neo-Latin texts and Translations , IV / CCXVI).
19. Miert, Dirk van, 'Holbolligheid en holle frasen. Studenten als personage en auteur in de zeventiende eeuw', *Literatuur, magazine over Nederlandse letterkunde*, 6, 2003, pp.27-30.
20. Otterspeer, Willem, 'Discipline en daadkracht : onderwijs en wetenschap in Holland', Thijs, Thimo de & Beukers, Eelco, in: *Geschiedenis van Holland. Deel 2: 1572 - 1795*, Hilversum, Verloren, 2002, pp.331-352, 496, 510-511 , ISBN 90-6550-683-7.
21. Papy, Jan, 'Erasmus's and Lipsius's Editions of Seneca: A 'Complementary' Project?', *Erasmus of*

- Rotterdam Society Yearbook*, 22, 2002, pp.10-36.
22. Papy, Jan, 'O Manuductio ad Stoicam Philosophiam (1604) de Lipsius e a Recepção do Estoicismo e da Tradição Estóica no Início da Europa Moderna', *Revista Portuguesa de Filosofia*, 58, 2002, pp.859-872.
  23. Pegtel, Alies, "Papa stuurde gewoon een vat wijn mee". Studentencultuur in Nederland', *Historisch Nieuwsblad*, 2003, 7 (september), pp.10-17.
  24. Pruis, Marja, 'Damen en heren, èles en peren. Romans over het studentencorps', *Literatuur. Magazjine over Nederlandse letterkunde*, 20, 2003, september, pp.20-23, 41.
  25. Zonneveld, Peter van, 'Studententijd - gelukkig dagen! Waarheid en dromen in de 19e-eeuwse studentenliteratuur', *Literatuur. Magazjine over Nederlandse letterkunde*, 20, 2003, september, pp.31-35, 41.

AMSTERDAM

26. Barlaeus, Caspar, *Le "Marchand philosophe" de Caspar Barlaeus. Un éloge du commerce dans la Hollande du Siècle d'Or. Étude, texte et traduction du "Mercator Sapiens"*, Secretan, Cathérine, (ed., Paris, Champion, 2002, ISBN 274530593X.
     Franse vertaling van de "Mercator Sapiens", lofredre op de filosofie en inaugurale rede voor de Illustere school van Amsterdam, 1632, geschreven door Caspar Barlaeus (Kaspar van Baerle)
     Traductio française du "Mercator Sapiens", éloge de la philosophie, prononcé par Caspar Barlaeus en 1632 pour l'inauguration de l'École Illustre D'Amsterdam.
27. Barnard, Marcel & Hoekema, Alle (red.), *Theologie in Mokum : kerkelijke godgeleerdheid aan de Universiteit van Amsterdam*, Zoetermeer, Meinema, 2001, ISBN 9021138271 .
28. Knegtman, P. J. & Rooden, P. van (red.), *Theologen in ondertal: godgeleerdheid, godsdienstwetenschap, het Athenaeum Illustre en de Universiteit van Amsterdam*, Zoetermeer, Meinema - Boekencentrum, 2003, ISBN 90 211 3951 0.
29. Knippenberg, Hans & Schendelen, Marijke van (red.), *Alles heeft zijn plaats : 125 jaar geografie en planologie aan de Universiteit van Amsterdam, 1877-2002*, Amsterdam, Aksant, 2002, ISBN 90-5260-072-4.
30. Veen, Theo, 'Observationes Tumulturiae Novissimae. 28. Amsterdamse prijsvragen', *Pro Memoria*, 5, 2003, pp.181-185.
     Universiteit van Amsterdam, 1877 -1985.
31. Zondergeld, Gjalt, *Geen duimbreed?! De Vrije Universiteit tijdens de Duitse bezetting*, Zoetermeer,

Meinema, 2002. (Historische reeks VU, 4)

In de bibliografie verschenen in Nieuwsbrief Universiteitsgeschiedenis, 8, 2002, 2, werd Ad Tervoort verkeerdelijk vermeld als de redacteur van dit boek.

BRUSSEL (zie ook nr.5)

DOUAI (zie ook nr. 5)

32. Sharratt, Michael, 'Theology and Philosophy at the English College, Douai: A Handlist of Sources', *History of Universities*, 18, 2003, 2, pp.197-225.

FRANEKER

33. Feenstra, R., Ahsmann, Margreet & Veen, Theo, *Bibliografie van hoogleraren in de rechten aan de Franeker universiteit tot 1811*, Amsterdam, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2003. (Geschiedenis der Nederlandsche rechtswetenschap ; dl. 7. Bibliografie Nederlandse rechtswetenschap tot 1811 ; afl. 3; Fryske Akademy ; nr. 951)
uit Repertorium voor de Geschiedenis van Nederland: "Bevat ook: Nieuwe aanvullingen op de bibliografie van hoogleraren in de rechten aan de Leidse Universiteit tot 1811; Aanvullingen op de bibliografie van hoogleraren in de rechten aan de Utrechtse Universiteit tot 1811".
34. Tuinen, Pieter van, 'Mars en Minerva : de stadhouders en de Franeker Academie', in: Groenveld, S.; Huizinga, J. J. & Kuiper, Y. B. (red.), *Nassau uit de schaduw van Oranje*, Franeker : Van Wijnen , 2003, pp.57-69.

GENT

35. Art, Jan, 'Uit de voorgeschiedenis van een vakgebied: hedendaagse geschiedenis aan de RUG vóór Jan Dhondt', in: Deneckere, Gita & De Wever, Bruno (onder redactie van), *Geschiedenis maken. Liber Amicorum Herman Balthazar*, Gent, Tijdsbeeld, 2003, pp.35-48.
36. Van Eenoo, Romain, 'Van Seminarie voor Hedendaagsche Geschiedenis naar Vakgroep Nieuwste Tijden. Herinneringen', in: Deneckere, Gita & De Wever, Bruno (onder redactie van), *Geschiedenis maken. Liber Amicorum Herman Balthazar*, Gent, Tijdsbeeld, 2003, pp.49-57.
37. François, Luc, 'Op het snijvlak van onderwijs en onderzoek: Herman Balthazar als promotor', in: Deneckere, Gita & De Wever, Bruno (onder redactie van), *Geschiedenis maken. Liber Amicorum Herman Balthazar*, Gent, Tijdsbeeld, 2003, pp.275-289.
38. Molenaar, Leo, *Marcel Minnaert, astrofysicus, 1893-1970. De rok van het universum*, Amsterdam - Leuven, Balans - Van Halewyck, 2003, ISBN 90 5018 603 3.
recensie in *Wetenschappelijke Tijdingen*, 2003, 3

kortstondig hoogleraar te Gent, 1916-1918

Later verbonden aan de Utrechtse Universiteit (sterrenkunde - astrofysica)

aanvankelijk bij hoogleraar sterrenkunde W.H. Julius en maakte dan carrière te Utrecht.

39. Theunynck, Peter, "'In den rug geschoten'? Hoe Karel Van de Woestijne, door de rivaliteit tussen Leo Van Puyvelde en August Vermeylen, docent kon worden aan de universiteit van Gent (1920)', *Wetenschappelijke tijdingen op het gebied van de geschiedenis van de Vlaamse Beweging*, 62, 2003, 2, pp.112-136.

40. Thiery, Michel, 'Bracht, Irène van der', in: *Nationaal biografisch Woordenboek*, Brussel, Paleis der Academiën, 2002, 16, pp.kol. 168-172.
uit Bibliografie van de geschiedenis van Het Land van Aalst 2002 (Het Land van Aalst, 55, 2003, 3): "Hoogleraar lichamelijke opvoeding, eerste vrouwelijke hoogleraar RUG (°Erwetegem, + Sint-Amandsberg 1941)".

GRONINGEN

41. Berkel, Klaas van, 'Levend land : regionaal besef aan de Groningse universiteit aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog ', in: Duijvendak, M. G. J. (red.), *Regionaal besef in het Noorden : historische opstellen aangeboden aan prof.dr. P.Th.F.M. Boekholt bij zijn afscheid als hoofddocent in de regionale geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen op 23 november 2001*, Assen, Koninklijke Van Gorcum, 2003, pp.44-68. (Groninger historische reeks, 24)

LEIDEN (zie ook nr.5)

42. Cairns, John W., 'Alexander Cunningham's Proposed Edition of the Digest: An Episode in the History of the Dutch Elegant School of Roman Law', *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, 69, 2001, pp.81-117 and 307-359.
jaren 1680 - begin 18de eeuw.
43. Dekker, Ton, 'Leiderschapsprincipe en wetenschap. De politieke idealen van Jan de Vries tijdens de Tweede Wereldoorlog', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, 29, 2003, 2, pp.189-204.
44. Imbo, G., 'Daniël Heins, hellenist, dichter, filosoof, theoloog, historiograaf, "ster van Leiden", Hollands Calvinist (contra-remonstrant) met Geraardbergse "roots" (deel I)', *De Heemschutter*, 185, 2002, 5, pp.24-30.
45. Miert, Dirk van, 'The religious beliefs of Hadrianus Junius (1511-1575)', in: Rhoda Schnur (gen. ed.), *Acta Conventus Neo-Latini Cantabrigiensis. Proceedings of the Eleventh International Congress of Neo-Latin Studies. Cambridge 30 July-5 August 2000*, Tempe, Arizona , ACMRS, 2003, pp.583-594.
noot van de auteur: Junius was in het laatste jaar van zijn leven benoemd als professor in de Medicijnen te Leiden, maar overleed voordat hij college kon gaan geven.
46. Ommen, Kasper van, *"Een onvermoeide arbeid komt alles te boven" : de Bibliothecae mathematica, paedagogica en biographica van David Bierens de Haan*, Leiden, 2003. (Kleine publicaties van de Leidse Universiteitsbibliotheek, 54)
Tentoonstellingscatalogus. David Bierens de Haan (1822-1895) was hoogleraar wiskunde te Leiden.
47. Otterspeer, Willem, 'The Mediating Role of the University: Leiden University, Its Structure and Function during the First Two Centuries of its Existence', *History of Universities*, 18, 2003, 2, pp.147-

196.

48. Otterspeer, Willem, *De vesting van de macht : de Leidse universiteit, 1673-1775*, Amsterdam, Bakker, 2002.
49. Steur, A. G. van der, 'Leidse studentenportretten van J.P. Berghaus', *Literatuur. Magazine over Nederlandse letterkunde*, 20, 2003, september, pp.36-37.

LEUVEN (zie ook nr. 5)

50. Boute, Bruno, 'Academics in Action: Scholarly Interests and Policies in the Early Counter Reformation: the Reform of the University of Louvain 1607 - 1617', *History of Universities*, 18, 2003, 2, pp.34-89.
51. Boute, Bruno, 'Interessi accademici e confessionalismo cattolico nei Paesi Bassi arciducali: i privilegi di nomina ai benefici ecclesiastici dell'Università di Lovanio (1598-1621)', *Annali di Storia delle Università italiane*, 7, 2003, pp.477-480.
52. Fillieux, Véronique; Honnoré, Laurent & Mirguet, Françoise, *À la découverte de la recherche et des chercheurs*. Louvain-la-Neuve, Academia-Bruylant, 2002. (Publications des Archives de l'Université Catholique de Louvain, 5).
53. Gyselen, André, 'Somer, Piet de', in: *Nationaal biografisch Woordenboek*, Brussel, Paleis der Academiën, 2002, 16, pp.kol. 707-711.
uit Bibliografie van de geschiedenis van Het Land van Aalst 2002 (Het Land van Aalst, 55, 2003, 3): "Microbioloog, hoogleraar, rector KULeuven (°Niel 1917, + Leuven 1985)".
54. Hiraux, Françoise e.a. *La vie étudiante à Louvain : 1425-2000 : chronique de l'Université de Louvain publiée à l'occasion de l'exposition au Forum des Halles, à Louvain-la-Neuve, du 2 au 15 mai 2002*, Louvain-la-Neuve, Academie-Bruylant, 2002. (Publications des Archives de l'Université Catholique de Louvain, 4).
55. Hiraux, Françoise & Mirguet, Françoise, *Collection de cours manuscrits de l'Université de Louvain. 1425-1797. Catalogue analytique*. Louvain-la-Neuve, Academia-Bruylant, 2003, ISBN 2-87209-712-0 . (Publications des Archives de l'Université Catholique de Louvain, 7).
56. Impe, Jan Van, *De Universiteitsbibliotheek van Leuven : het verhaal van een feniks*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, ISBN 90-5867-313-8.
57. Latré, Bart, 'Wisselende visies op de derde wereld in de universitaire parochie van Leuven (1959 - 1974)', *Trajecta*, 12, 2003, 1, pp.53-75.

58. Nieuwenhuysse, Karel van, 'Leuven Vlaams! De *Standaard* en de splitsing van de Leuvense Universiteit, 1962-1968', *Wetenschappelijke tijdingen op het gebied van de geschiedenis van de Vlaamse Beweging*, 62, 2003, 3, pp.177-202.
59. Schoukens, Cathy, *Archives, universités, monde étudiant : une mémoire en construction*. Louvain-la-Neuve, Academia-Bruylant, 2003. (Publications des Archives de l'Université Catholique de Louvain, 6).
60. Vanden Broecke, Steven, *The Limits of Influence. Pico, Louvain, and the Crisis of Renaissance Astrology*, Leiden, Brill, 2003 vols., ISBN 90 04 13169 8. (Medieval and Early Modern Science, 4).

LILLE (zie ook nr. 5)

UTRECHT (zie ook nr. 38, 42)

61. Cairns, John W., 'Legal Study in Utrecht in the late 1740s: The Legal Education of Sir David Dalrymple, Lord Hailes', in: Bergh, Rena van den (ed.), *Summa Eloquentia: Essays in Honour of Margaret Hewett*, Pretoria, University of South Africa, 2002, pp.30-74.
Fundamina: A Journal of Legal History, 'editio specialis'.
62. Dorsman, Leen, *Een bippopotamus in toga en andere hooggeleerden : Utrechtse professoren 1815-1940*, Utrecht, Universiteit Utrecht, Faculteit der Letteren, 2003, ISBN 90-76912-32-7.
63. Nieuwenburg, C.F.K., *Staatshuishoudkunde en Statistiek aan de universiteit van Utrecht van 1636 tot 2000. Van scholastiek naar domeingericht, afscheidsoratie 20 november 2002*, Utrecht, 2003, ISBN 90 393 3557 5.

64. Ribbens, Kees, *Universitaire journalistiek tussen onafhankelijkheid en informatievoorziening: een geschiedenis van het U-blad*, Utrecht, Matrijs, 2003, ISBN 90-5345-232-X.

WAGENINGEN

65. Burg, Margreet van der & Bos-Boers, Marian, *Vrouwen, Wageningen en de Wereld. Wetenschap, studie en loopbaan, 1918 -2003*, Hilversum, Verloren, 2003, ISBN 90 6550 739 6.

INTERNATIONAAL

66. Frijhoff, Willem, 'Voor het geloof of voor de wetenschap? Hongaarse studenten in Nederland in de 17e en 18e eeuw', in: Albert-Balázs, Júlia & Sneller, A. Agnes (eds.), *Parallellen / Párhuzamok*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2002, pp.31-47, ISBN 963-8392-541.
[Károli-studies. Hongaarse bijdragen tot de Neerlandistiek. Studierichting Nederlandse Taal en Cultuur. Károli Gáspár Reformatorische Universiteit].
67. Keßler, E. & Kuhn, H. C. (eds.), *Germania Latina/Latinitas teutonica: Politik, Wissenschaft, humanistische Kultur vom späten Mittelalter bis in unsere Zeit*.
elektronische publicatie op <http://www.phil-hum-ren.uni-muenchen.de/GermLat>.
68. Soetermeer, Frank, 'Exemplar und Pecia. Zur Herstellung juristischer Buecher in Bologna im 13. und 14. Jahrhundert', in: Colli, Vincenzo (red.), *Juristische Buchproduktion im Mittelalter*, Frankfurt am Main, Vittorio Klostermann, pp.481-516, ISBN 3-465-0375-3. (Studien zur Europaeischen Rechtsgeschichte. Veroeffentlichungen des Max-Planck-Instituts fuer Europaeische Rechtsgeschichte, 155)
69. Wessels, Leonard H. M., "'Love for one's nation" The correspondence, 1757-1758, between Abraham Calkoen (1729-1796) and Jan Wagenaar (1709-1773)', *Lias. Sources and Documents Relating to the EarlyModern History of Ideas*, 30, 2003, 1, pp.109-150.

EUR	Erasmus Universiteit Rotterdam
KUB-Tilburg	Katholieke Universiteit Brabant (Tilburg)
KUN	Katholieke Universiteit Nijmegen
LUW	Landbouw Universiteit Wageningen
UM	Universiteit Maastricht
RUG-Groningen	Rijksuniversiteit Groningen
UL	Universiteit Leiden
TUD	Technische Universiteit Delft
TUE	Technische Universiteit Eindhoven
TUT	Technische Universiteit Twente (Enschede)
UU	Universiteit Utrecht
UvA	Universiteit van Amsterdam
VU	Vrije Universiteit (Amsterdam)
FPMs	Faculté Polytechnique de Mons
FuCam	Facultés Universitaires Catholiques de Mons
FUNDP	Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix (Namur)
FUSAGx	Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux
FUSL	Facultés Universitaires Saint-Louis (Bruxelles)
FUTPB	Faculté Universitaire de Théologie Protestante de Bruxelles
UCL	Université Catholique de Louvain
ULB	Université Libre de Bruxelles
ULg	Université de Liège
UMH	Université de Mons-Hainaut
KUB-Brussel	Katholieke Universiteit Brussel
KULAK	Katholieke Universiteit Leuven Afdeling Kortrijk
K.U.Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
LUC	Limburgs Universitair Centrum (Diepenbeek)
RUCA	Universitair Centrum Antwerpen
RUG-Gent	Universiteit Gent
UFSIA	Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen
UIA	Universitaire Instelling Antwerpen
VUB	Vrije Universiteit Brussel

Inhoud / Table des matières

Bijdragen / Contributions

Nieuwe publicaties / Publications récentes

Lezingen en congressen / Conférences et congrès

Bibliografisch overzicht universiteitsgeschiedenis der Nederlanden
Bibliographie de l'histoire des universités aux Pays-Bas et en Belgique